

UDK 94 (497.6) "04/14"
Pretisak

O KRUNIDBI KRALJA TVRTKA I 620 godina od krunisanja bosanskog kralja*

Boris Nilević

U članku autor problematizira mjesto krunidbe prvog bosanskog kralja Tvrtka I Kotromanića. Čin krunidbe se postavlja u kontekst političkih odnosa i polaganja prava na srpsku krunu nakon smrti cara Uroša.

Ključne riječi: srednjovjekovna Bosna, Tvrtko I Kotromanić, Mileševo, Mavro Orbini.

Uspon bosanske države

Za stoljeća ranog srednjeg vijeka nema mnogo izvora koji bi osvjetljavali događaje i ličnosti, odnosno život Slavena na području Bosne i Huma. To podrazumijeva vrijeme od njihova doseljenja u VII stoljeću, kada i počinje historija Južnih Slavena na ovim prostorima, pa do druge polovine XII stoljeća, od kojeg se zameće kasniji bosanski srednjovjekovni polet i sjaj. Tu prije svega mislimo na vrijeme bana Kulina (1180-1204), vještog i kako se kaže "srećnog" vladara, jednog od najvećih i najvažnijih gospodara u povijesti Bosne, kada se ova država počinje razvijati uporedo sa susjednim južnoslavenskim državama. Pomenimo samo njegovu povelju dubrovačkim trgovcima iz 1189. godine, kojom im dozvoljava da slobodno trguju po Bosni. To je prvi poznati međunarodni ugovor Bosne. Ta povelja, kada se svestrano analizira, mnogo toga otkriva iz tadašnjeg života, a prije svega ona je "rodni list" bosanske države.

---

* Rad je objavljen u listu *Bosanska vila – Nova serija*, br. 10. 1998. Sarajevo: SPKD "Prosvjeta". 54-55.

Uz Kulinovo ime vezana je i prva vijest o pojavi patarenskog učenja u Bosni (1199) koje je već tada uzelo toliko maha da ga je prihvatio i sam ban sa porodicom, rodbinom i mnoštvom naroda. Bosna je postala gotovo klasično središte ovoga nauka, i to je umnogome predodredilo njenu dalju historijsku sudbinu. Bosna je u onodobnoj srednjovjekovnoj Evropi, predstavljala uistinu jedan buntovni religijski specifikum, daleko prije Lutera i protestantskog nauka.

U kasnijim vremenima Bosna postaje i kraljevinom kada je Tvrtko u manastiru Mileševi na svoju glavu stavio kraljevsku krunu “[...] u Hristu Isusa blagoverni i Bogom postavljeni Stefan kralj Srbijem i Bosni i Pomorju i Zapadnim Stranama”. To se desilo u jesen 1377. godine.

Ovo je doba i rađanja novog društva i civilizacije. Na sceni historije su trgovci koji postepeno vrše civilizacijske pomake sirovog bosanskog društva. Brzo se razvijaju trgovina, rudarstvo i zanatstvo. Uz ostalo, i feudalna rittersko – dvorjanska kultura srednjeg vijeka, koju karakteriše težnja da se život uzdigne iznad realnosti svakidašnjice i da se dosljedno stilizuje. Potom, i muzički i pozorišni život. No, vratimo se činu krunidbe kralja Tvrtka I.

Tvrtkovo pravo na krunu

Podjelom zemalja Nikole Altomanovića između kneza Lazara i bana Tvrtka, srpska država izgubila je prostrane oblasti na zapadu. Obje obale rijeke Lima došle su pod vlast bosanskog vladara, a s njima i Mileševa i Prijepolje. Manastir Mileševa je bio odsječen od svoga pravoslavnog zaleđa, ali je već u to vrijeme bio predodređen da postane crkveno središte pravoslavnih vjernika u bosanskoj državi. Bosni je tada pripadao i manastir Svetog Nikole u Banji, gdje se nalazilo središte dabarske episkopije. Drugi manastir sa sjedištem episkopije, Miroslavljeva zadužbina Sv. Petra, u današnjem Bijelom Polju, ostao je izvan bosanske države. Izgleda da je kod njega bila rezidencija limske mitropolije, koja se javlja pred sredinu XV stoljeća.

Kako je sa carem Urošem izumro i posljednji srpski izdanak dinastije Nemanjića, neko je trebao da prihvati vlast prije nego se država potpuno rasturi. Ko će to da učini? Tvrtko? On je bio potomak Nemanjića, mada po ženskoj liniji. Tvrtko je, uz to, i dovoljno jak i sa dovoljno autoriteta. Između njega i Lazara nema sukoba. Tvrtko zna da je knez Lazar slabiji, a i da je njegovo pravo na krunu Nemanjića jače. Lazaru se to pravo pripisivalo po tome, što

je njegova žena iz nemanjićke linije Vukanove. Tvrtko je, opet, to pravo nosio u samom sebi. Pradjed mu je bio po ženskoj liniji, kralj Dragutin. Prema tom pravu on će i postupiti krunišući se za kralja Srbije i Bosne.

Sumnjivost mjesta krunidbe

Tvrtko se krunisao na Mitrovdan (26. oktobra) 1377. godine u “srpskoj zemlji”, vjerovatno u manastiru Mileševi, mjestu osobitog kulta svetog Save, osnivača Srpske pravoslavne crkve. Zašto riječ “vjerovatno”, koja označava sumnju u Tvrtkovu čin krunisanja u ovoj bogomolji? Historičari uglavnom koriste podatak opata Mavra Orbinija da je mileševski mitropolit sa svojim monasima 1377. godine krunisao bana Tvrtka na grobu sv. Save za kralja Srbije i Bosne (*Kraljevstvo Slovena*. Beograd 1968. 150-151). Na ovom Orbinijevom podatku počiva sve što se u historijskoj nauci zna o Tvrtkovom krunisanju za kralja. Pokazalo se da se Tvrtko I zaista krunisao za “raškog kralja”, kao nasljednik dinastije Nemanjića, ali nema potvrde da je krunisanje obavljeno u manastiru Mileševi. Nije dovoljno uzeta u obzir arenga Tvrtkove povelje Dubrovčanima iz 1378. godine, gdje se sasvim izričito kaže “i idoh u srbskoju zemlju”. Niko se, “koliko nam je poznato” – piše prof. Ćirković – “nije upitao da li je verovatno da bi Tvrtko za odlazak u Mileševu i u oblast koja je bila pod njegovom neposrednom vlasti rekao idoh u srpsku zemlju? Niti je postavio pitanje da li se Tvrtko ipak krunisao negde u Srbiji, možda u Žiči? Pitanje se u krajnjoj liniji svodi na odnos Orbinijevog pričanja i podataka iz povelje Dubrovčanima. Ukoliko bi se utvrdilo da podatak iz povelje protivreči Orbiniju, morali bismo vest učenog mljetskog opata premestiti među legende, uz tolike druge”. (M. S. Ćirković, *Sugubi venac*. Zbornik Filozofskog fakulteta VIII, Bgd. 1964. 351). Samo ono “i idoh u srbskoju zemlju” i ne mora toliko da zbunjuje. To bi se moglo uklopiti u Tvrtkovo kazivanje (da je potomak Nemanjića, da je Srbija ostala bez pastira) i kao stvar navike proizašle iz dugovremene odijeljenosti. Srpska zemlja na kojoj se nalazi i manastir Mileševa, tek se odnedavno našla u bosanskoj vlasti. Izvorna građa koja se dotiče Tvrtkove krunidbe je malobrojna, te je teško dobiti pravu sliku.

Porast ugleda Bosne činom krunidbe

Za srpsku crkvu Tvrtko nije bio pravi obnovitelj nemanjićke tradicije. Njegov autoritet bio je za nju sporan. Kad je, na primjer, trebalo posredovati kod

Dubrovčana radi naplate stonskog dohotka, što su ga srpski vladari ustupili kaluđerima sv. Arhandela u Jerusalemu, 1387. godine jerusalimski mitropolit Mihailo traži posredništvo kneza Lazara Hrebljanovića, a ne kralja Tvrtka I. I ranije su te preporuke monasima davali srpski vladari i oblasni gospodari, ali ne i Tvrtko I Kotromanić. Ipak, ovim činom krunidbe, srednjovjekovnoj Bosni je porastao ugled. To će se vidjeti i kasnijim tokom historijskih zbivanja, pa i pri padu pod osmansku vlast, kada Venecija piše Firenci 14. VI 1463. godine da je pred očima svijeta izgorjelo jedno ugledno kraljevstvo – *ardet ante oculos opulentissimum regnum!*

SUMMARY

ABOUT THE CORONATION OF KING TVRTKO I

The death of Tsar Uroš brought about the end of the Serbian ruling dynasty Nemanjić. With the division of the lands belonging to Nikola Altomanović between Prince Lazar and Ban Tvrtko I Kotromanić, the Serbian state lost vast domains in the West. Both sides of the River Lim came under direct control of the Bosnian ruler, and with them the towns of Mileševa and Prijepolje. Tvrtko I was crowned in 1377 as the “King of Rascia”, but there is no trustworthy proof that this happened in the monastery of Mileševo. Following the work of Mauro Orbini “The Kingdom of the Slavs”, it could have been Mileševo, although a number of historians from Bosnia and Herzegovina believe that the coronation took place in Mile near Visoko.

Key words: Medieval Bosnia, Tvrtko I Kotromanić, Mileševo, Mauro Orbini